

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 8
2023

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 8

Рівне, 2023

3. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.
4. Гаврилiна Л. В. З чого починається Батьківщина. *Бiблiотека вихователя дитячого садка*. 2016. №10. С. 105–107.
5. Каплуновська О. М., Кичата І. І., Палець Ю. М. Україна – моя Батьківщина : парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / наук. ред. О. Д. Рейпольська. Тернопіль : Мандрівець. 2016. 72 с.
6. Ляшук Л. Виховувати патріотів Батьківщини змалку. *Початкова школа*. 2016. № 9. С. 52–53.
7. Мусієнко В. С. Формування почуття патріотизму в дітей у дошкільних навчальних закладах України (1930-1991 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Тернопіль, 2018. 324 с.
8. Савченко Л. Л. Теоретичні засади патріотичного виховання особистості. *Наукові записки кафедри педагогіки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна* : зб. наук. пр. Вип. XXXVII. Харків : Вид-во «Основа» ХНУ, 2014. С. 281–291.
9. Федорович А. В. Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія «Педагогіка». 2012. № 8. С. 137–144.

УДК 159.942:159.922.73

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ЕМПАТІЇ У ДІТЕЙ МЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Дем'янюк Вікторія, здобувач ОС «магістр»
спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ*

Науковий керівник: Кулакова Л. М., канд. психол. наук, доцент

Постановка проблеми: зростаюче суспільне значення розвитку емпатії в дітей в сучасному світі вимагає ретельного вивчення психологічних механізмів формування цієї важливої соціальної навички в молодшому шкільному віці. Враховуючи, що емпатія має велике значення для взаєморозуміння, міжособистісних відносин і успішного функціонування в суспільстві, необхідно розробити ефективні методи психодіагностики цього явища в дітей молодшого шкільного віку.

Мета дослідження - визначення організаційно-методичних засад психодіагностики особливостей формування емпатії в дітей молодшого шкільного віку з метою подальшого покращення психолого-педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Поняття «емпатія» почало використовуватися в англійській мові і з часом було перекладено на німецьку, що означає «емоція». Це слово використовувалося в мистецькій діяльності для розвитку творчого потенціалу людей, а згодом стало застосовуватися для опису стосунків. «Співчуття» походить з латинської мови і перекладалося як «страждати разом». Кілька років по тому це поняття з'явилося в англійській та французькій мовах і було записане як «симпатія» [7, с. 23-28].

С. Рубінштейн підкреслював, що подібно до того, як пізнавальні процеси утворюють єдність інтелектуального та емоційного, почуття індивіда є єдністю емоційного та інтелектуального. Іншими словами, емпатія - це не тільки почуття, але й розуміння інших.

Більше того, на думку дослідника А. Штейнмеца, почуття та емоції інших є не лише об'єктом емпатії. Емпатія як емоційний феномен не може існувати без інтелектуального наповнення, тобто когнітивного компонента.

Українські психологи О. Саннікова та О. Орищенко також вивчають емпатію як складну багатоієрархічну інтегративну властивість особистості [4].

На сьогоднішній день проведено низку досліджень, спрямованих на виявлення умов і факторів, що впливають на виникнення та характеристики процесів емпатії. По-перше, це

розвиток когнітивних процесів, минулий досвід, особливо емоційний, комунікативний досвід (обсяг кола спілкування з однолітками) [3, с. 107-116] та особистісні характеристики «об'єкта». Основними особистісними факторами, що впливають на емпатію людини, є емоційна чутливість, турбота про інших, висока поведінкова адаптивність, рольова адаптація, особистісна стабільність, тривожність, прийняття, самоідентичність та домінуюча мотивація.

Психолог І. Юсупов додав певні особистісні чинники, які впливають на емпатію людини; на відміну від К. Юнга, він стверджує, що інсайдери, а не аутсайдери, більш схильні до емпатії. Егоцентризм, тривожність, агресія, депресія, невротизм і відповідні особистісні установки перешкоджають виникненню і прояву емпатії: уникнення зайвих контактів, гнучкість, екстраверсія, врахування індивідуальності, неприйняття інтересу до інших і безпристрасне ставлення до переживань і проблем інших [1, с. 66-70].

Наступною групою чинників, що впливають на емпатію суб'єкта, є характеристики емоційного стимулу або емпатійної ситуації (інтенсивність стимулу, що викликає емпатію: біль, сльози тощо). Серед чинників, що визначають специфіку уявлень суб'єкта про емпатію, є релевантні характеристики суб'єкта емпатії, тобто його особистісні риси, психологічна та соціальна дистанція від людини, частота спілкування та ступінь схожості з людиною [2, с. 84-96].

Слід додати, що емпатія є двостороннім явищем. Здається, що коли ми входимо у свідомість і водночас відкриваємося іншій людині, ми отримуємо глибше розуміння її внутрішнього світу.

Емоційний розвиток виражається через здатність контролювати і виражати його зовні. Емоції є регуляторами спілкування, а також впливають на вибір співрозмовників у спілкуванні та їхні рішення щодо способів і засобів комунікації [3, с. 107-116].

Методологічною та теоретичною основою дослідження є теорія психології діяльності, основні принципи вітчизняної психології: принцип єдності свідомості та діяльності, принцип розвитку, принцип соціально-активного розвитку особистості та принцип системності.

При виборі методів дослідження ми керувалися принципом системності, який полягає в тому, що реальні об'єкти і явища вивчаються в їхніх істотних взаємозв'язках і взаємозалежностях. Цей принцип вимагає розглядати об'єкт дослідження як єдине ціле, виявляти елементи його структури, зв'язки, що характеризують об'єкт, вивчати об'єкт як частину більш загальної структури і досліджувати ці зв'язки.

Раціональні канали емпатії. Характеризує зосередженість уваги, сприйняття та думок емпатуючої людини на сутності іншого, наприклад, на його стані, проблемах, поведінці. Це спонтанний інтерес до Іншого, який відкриває «ворота» до емоційного та інтуїтивного самоаналізу. У раціональному компоненті емпатії не можна шукати логіку чи мотиви уваги до Іншого. Людина привертає увагу своєю присутністю, що дозволяє емпату неупереджено розкрити свою справжню природу.

Емоційні канали емпатії. Фіксується здатність емпата входити в емоційний резонанс з іншими – співпереживати, брати участь. Емоційна чутливість у цьому випадку є засобом «входження» в енергетичне поле іншої людини. Тільки коли інша людина енергетично налаштована, можна зрозуміти її внутрішній світ, передбачити її поведінку та ефективно впливати на неї. Участь та емпатія слугують сполучною ланкою від того, хто співпереживає, до того, кому співпереживають, і навпаки.

Інтуїтивні канали емпатії. Цей бал вказує на здатність респондента на основі підсвідомого досвіду бачити поведінку партнера або діяти в ситуаціях, коли бракує початкової інформації про партнера. На рівні інтуїції цілий ряд даних про партнера фокусується та узагальнюється. Інтуїцію слід вважати менш залежною від оціночних стереотипів, ніж від свідомого розпізнавання партнера [5].

Установки, які сприяють або перешкоджають емпатії, відповідно сприяють або, навпаки, перешкоджають роботі всіх каналів емпатії. Намагання уникати особистого контакту, думка про недоречність прояву інтересу до інших або переконання себе в тому, що слід бути безпристрасним до чужих переживань і проблем, ймовірно, знижують

ефективність емпатії. Такі установки суттєво обмежують діапазон емоційної чутливості та емпатійного сприйняття. І навпаки, різні канали емпатії були б більш активними і надійними, якби не було перешкод, спричинених особистісними установками [7, с. 63-82].

Здатність до емпатії вважається важливою комунікативною рисою людини, яка здатна створити атмосферу відкритості, доброзичливості та чесності. Кожен з нас своєю поведінкою і ставленням до партнера сприяє або перешкоджає обміну інформацією та енергією. Розслабленість партнера сприяє емпатії, тоді як атмосфера напруженості, хитрощів і підозрливості перешкоджає самовираженню та емпатійному розумінню.

Ще однією передумовою успішної емпатії є ідентифікація. Це здатність розуміти інших на основі емпатії та ставити себе на їхнє місце. Ідентифікація базується на емоційній легкості, мобільності, гнучкості та мімічних здібностях [6].

Висновки. Важливим, для розуміння даної теми є вивчення класифікації основних напрямків феноменологічного розуміння Емоційні процеси переживання емоційних станів інших як відповідь на їхню емоційну поведінку; когнітивні процеси розуміння життя інших; здатність приймати чужі ролі, перспективи та позиції; складні емоційно-когнітивні процеси; раціонально-емоційно-інтуїтивні форми відображення; емоційні (афективні), когнітивні (пізнавальні), ідеаційні (моторний, поведінковий, поведінковий, комунікативний) компоненти, що взаємодіють між собою Комплексне формування когнітивного, емоційного та моторного компонентів, або як єдине ціле.

Слід додати, що емпатія є двостороннім явищем. Здається, що коли ми входимо у свідомість і водночас відкриваємося іншій людині, ми отримуємо глибше розуміння її внутрішнього світу.

В процесі обробки теоретичних джерел, визначено, що нова соціальна позиція молодшого школяра проявляється в тому, що учні, які привносять у колектив власні системи цінностей (знання, вміння, речі тощо), орієнтовані на спілкування, і в процесі цього розвивають глибокі почуття і переживання, самооцінку і рефлексію. Спілкування в активній спільній діяльності створює найсприятливіші умови для розвитку особистості.

Зазначено, що діти молодшого віку із задоволенням діляться своїми враженнями про навколишній світ, людей і події, з якими вони стикаються, розповідають про свою поведінку та ставлення до них (цінності та оцінки).

Список використаних джерел

1. Bryant BK. An index of empathy for children and adolescents. *Child Development*. 1982. № 53. P. 413-425.
2. Carlozzi AF, Bull KS, Eells GT, Hurlburt JD. Empathy as related to creativity, dogmatism, and expressiveness. *The Journal of Psychology*. 1995. № 129. P.365-373.
3. Catterall, J. S., Dumais, S. A., & Hampden-Thompson, G. The arts and achievement in at-risk youth: findings from four longitudinal studies. 2012 (rep. No. 55). URL: <https://www.arts.gov/sites/default/files/Arts-At-Risk-Youth.pdf>
4. Wied M, Maas C, van Goozen S, Vermande M, Engels R, Meeus W, Matthys W, Goudena P. Bryant's empathy index: A closer examination of its internal structure. *European Journal of Psychological Assessment*. 2007 № 23. P. 99-104.
5. Lenzi M, Sharkey J, Vieno A, Mayworm A, Dougherty D, Nylund-Gibson K. Adolescent gang involvement: The role of individual, family, peer, and school factors in a multilevel perspective. *Aggressive Behavior*. 2014. № 41. P. 386-397.
6. Madsen KA, Hicks K, Thompson H. Physical activity and positive youth development: Impact of a school-based program. *Journal of School Health*. 2011. № 81. P. 462-470.
7. National Association for School Psychologists (NASP). Model for comprehensive and integrated school psychological services. 201,. URL: https://www.nasponline.org/assets/Documents/Standards%20and%20Certification/Standards/2_PracticeModel.pdf

ЗМІСТ

Частина 1.

ТЕОРЕТИКО-ЕМПІРИЧНИЙ КОНТЕНТ МОЛОДІЖНИХ ПОШУКІВ

Андрюшина Світлана Взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'я як необхідна умова гендерного виховання дітей дошкільного віку	3
Волощук Вікторія Дидактична гра як засіб формування розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку	5
Волощук Вікторія Педагогічні умови формування розумових здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри	7
Гарбарчук Діана Підготовка дитини до навчання у школі як предмет наукового дослідження	10
Гвалдене Лариса Соціально-психологічний клімат у трудовому колективі.....	13
Горшковська Лілія Психологічні аспекти діяльності рекрутера ІТ сфери.....	15
Гузик Оксана, Широких Анастасія Організації корекційної роботи з дітьми із затримкою мовленнєвого розвитку	18
Дацюк Юлія Я-концепція підлітків патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку як актуальне завдання дошкільної освіти.....	21
Давидчук Олена Психологічні особливості врегулювання професійних конфліктів у діяльності психолога закладу дошкільної освіти.....	23
Дацюк Юлія Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку як актуальне завдання дошкільного віку	26
Дем'янюк Вікторія Організаційно-методичні засади психодіагностики особливостей формування емпатії у дітей молодшого шкільного віку	28
Дружиніна Інна Анатоліївна, Парчук Т. Сімейні цінності : сучасний погляд.....	31
Зіборов Людмила Корекція тривожності методами когнітивно-поведінкової терапії у родинах військовослужбовців	33
Ковалик Олександра Шляхи інтенсифікації англійськомовного освітнього простору в українській школі як вияв євроінтеграційних процесів.....	35
Копилова Олена Психологічний супровід відхилень нервово-психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку	38
Климчук Ілона Діагностичний аспект вивчення особливостей емоційної студентів у період кризи	39

Краля Катерина Вимірювання самооефективності дорослих українців	42
Лицюк Анастасія Особливості формування самооцінки в підлітковому віці	45
Малець Катерина, Широких Анастасія Застосування ігрових методів корекції мовлення дітей із фонетико-фенематичним недорозвинення мови.....	48
Машук Ольга, Широких Анастасія Економічні, екологічні та педагогічні аспекти національної самосвідомості та її формування	52
Мовчко Олег Неконструктивні аспекти копінг-стратегій у студентів в сучасних реаліях.....	54
Наумович Світлана Особливості само сприйняття жінок молодого віку у контексті використання соціальних мереж	57
Павловська Катерина Особливості комунікативного розвитку дітей старшого дошкільного віку	59
Подляшук Олеся Діагностичні засади вивчення психологічних особливостей емоційного вигорання педагогів	62
Попко Олександр Чинники емоційного вигорання у працівників органів внутрішніх справ.....	64
Савчук Валерія Поняття «Психологічне здоров'я особистості»у сучасному науковому осмисленні	66
Сербін О.В., Парашак С. Осмислення молоддю сучасності з позиції вічних цінностей у творі власного авторства «З партитури майдану».....	68
Степанський Ян, Безлюдна Валентина Молодіжні наративи у сфері інтимних стосунків	71
Тадєєв Гордій Психологічні особливості комунікативної культури фахівців торговельної сфери.....	73
Федяк Ольга Опанасюк Ірина Вплив стилю сімейного виховання на розвиток самооцінки підлітка	76
Шоцька Марина Арттерапія як метод гармонізації емоційного стану особистості	77

Частина 2.

ЛІТЕРАТУРНИЙ КРЕАТИВ: «СТУДЕНТСЬКИЙ ДАРУНОК УКРАЇНСЬКИМ ДІТЯМ» (авторські казки)

Бондарчук Анна Фея та ворогуючі королівства	81
Демчинська Василина Казка про інструменти душі	82
Дець Юлія Як лисичка Лідочка перемогла свій страх	83

Лавор Софія Казка про Сонячний Промінчик. Відкрий своє сяйво	84
Манзирєва Яна Історія двох сестер. Казка про Асертивність і Конформізм.....	85
Мельник Анастасія Віра в перемогу	86
Несенчук Аліни Безпека у серцях.....	87
Сірман Вікторія Казка про маленького хлопчика у великому світі	88
Тітарчук Вікторія Захоплюючий шлях до Дружби: Психокорекційна казка про подолання самотності	89